

Turun hovioikeus
Hämeenkatu 13
201500 TURKU

Oikeusministeriölle

Lausunto oikeusprosessien keventämisestä käsitelleen työryhmän mietinnöstä 2017:39

1. Yleistä

Hovioikeus pitää myönteisenä, että keinoja oikeusprosessien keventämiseksi on ryhdytty selvittämään. Keventämistä ei kuitenkaan saisi ohjata vain tavoitellut menosäästöt, vaan ensisijaisena tavoitteena tulisi olla prosessin järjeistäminen niin että oikeusturvaa parannetaan.

Koska menosäästöt ainakin osaksi ovat ohjanneet työryhmän työtä hovioikeus pitää valitettavana, että työryhmän toimeksianto ei käsittänyt lautamiesjärjestelmästä luopumista tai sen käyttöalan supistamista. Lautamiesjärjestelmästä luopumisen säästövaikutus olisi ollut helpommin arvioitavissa kuin eräiden nyt esitettyjen toimenpiteitten.

2. Kokoonpanosäännökset

2.1. Käräjäoikeuden kokoonpanosäännöksiä koskevat muutosehdotukset

Hovioikeus pitää valitettavana, että mietintö ei sisällä ehdotusta lautamiesjärjestelmästä luopumisesta.

Hovioikeudella ei ole huomautettavaa siltä osin kuin työryhmä on esittänyt yhden tuomarin kokoonpanon toimivaltuuksien laajentamista. Hovioikeus kiinnittää kuitenkin huomiota ehdotetun oikeudenkäymiskaaren 2 luvun 6 §:n 2 momenttiin, jossa toimivalta on tehty riippuvaiseksi siitä, ettei kukaan asianomistajista tai vastaajista pidä asian käsittelemistä lautamieskokoonpanossa tarpeellisenä.

Toimikunnan perusteluista ei käy ilmi, miksi syyttäjälle ei tältä osin ole annettu vastaavaa asemaa kuin asianomistajille ja vastaajille.

Hovioikeus pitää myös mainintaa lautamieskokoonpanosta ongelmallisena koska se luo kuvan siitä, että vain maallikoilla täydennetty käräjäoikeuden kokoonpano tulisi vaihtoehtona kysymykseen. Momentin ehdotetusta sanamuodosta huolimatta käräjäoikeuden kokoonpanon vaihtoehtona tulee kysymykseen

myös kolmen tuomarin kokoonpano. Lainsäädäntötekniisesti ehdotettu sanamuoto poikkeaa myös lain seuraavan pykälän, eli oikeudenkäymiskaaren 2 luvun 7 §:n 1 momentin sanamuodosta. Syytä tähän ei ilmene työryhmän mietinnöstä. Tämä on kuitenkin omiaan vahvistamaan vaikutelman siitä, että vain maallikoilla täydennetty kokoonpano olisi yhden tuomarin kokoonpanon vaihtoehto.

Hovioikeus esittää, että momentin sanamuotoa korjattaisiin vastaamaan 7 §:n 1 momentissa käytettyä kirjoitustapaa, eli: eikä kukaan pidä asian käsittelemistä 1 §:ssä tarkoitetussa kokoonpanossa tarpeellisena.

Laskiessaan ehdotuksen säästövaikutuksia toimikunta on aivan oikein lähtenyt siitä, etteivät kaikki säännöksen käyttöalan piiriin tulevat asiat siirtyisi yhden tuomarin ratkaistavaksi. Laskelmallinen säästö ei myöskään jakautuisi käräjäoikeuksille tasaisesti, eikä mietinnössä esitettyä laskennallista säästöä tämän vuoksi voida täysimääräisesti kohdentaa.

2.2. Hovioikeuden kokoonpanosäännöksiä koskevat muutosehdotukset

Hovioikeus suhtautuu varauksellisesti siihen, että kahden tuomarin kokoonpanolla olisi merkittävämpää käyttöä hovioikeudessa. Päätös kokoonpanon vahventamisesta on kuitenkin lainkäyttöratkaisu ja asiasta päättäminen kuuluu siten lähtökohtaisesti asiaa käsittelevälle tuomarille/kokoonpanolle eikä päällikkötuomarille. Mikäli asiasta päättäminen halutaan perusteluissa esitetyn tavoin siirtää päällikkötuomarille, tulisi tästä säätää lailla. Menettely aiheuttaisi kuitenkin ylimääräistä byrokratiaa ja hidastaisi asian käsittelyä.

Muilta osin hovioikeudella ei lähtökohtaisesti ole huomautettavaa työryhmän ehdotuksen osalta. Hovioikeus kiinnittää kuitenkin huomiota siihen, että ehdotuksessa on kysymys esittelystä tehtävistä ratkaisuista. Hovioikeuksissa tulee siten säilyttää riittävä määrä hovioikeuden esittelijän virkoja.

Hovioikeus yhtyy työryhmän analyysiin siitä, ettei yhden tuomarin toimivallan lisäämisellä ole taloudellisia vaikutuksia hovioikeudessa.

2.3. Korkeimman oikeuden kokoonpanosäännöksiä koskevat muutosehdotukset

Tältä osin hovioikeudella ei ole lausuttavaa.

3. Kirjallinen menettely

Hovioikeudella ei tältä osin ole huomautettavaa työryhmän ehdotuksen osalta.

4. Yhden kosketuksen periaate

Hovioikeus pitää työryhmän ehdotusta kannatettavana.

5. Syytetyn velvollisuus osallistua henkilökohtaisesti oikeudenkäyntiin

Hovioikeus toteaa, että rikosasian vastaajan oikeutta osallistua henkilökohtaisesti asian pääkäsittelyyn ei ehdotetuilla muutoksilla rajoiteta.

Hovioikeudessa tapahtuvan oikeudenkäynnin osalta muutoksenhakijana olevalla rikosasian vastaajalla tulee olla oikeus disponoida siitä, millä tavoin hän haluaa muutoksenhakuoikeuttaan käyttää eli osallistumalla joko itse tai asiamiehen edustamana muutoksenhakuasian pääkäsittelyyn. Tällaista muutoksenhakijaa ei siten tulisi velvoittaa saapumaan pääkäsittelyyn sakon uhalla. Mietinnössä ei kuitenkaan ole pohdittu läsnäolon osalta esitettyjen muutosten vaikutusta pääkäsittelykutsuissa käytettäviin uhkiin.

Mikäli todistelutarkoituksessa käräjäoikeudessa kuultu vastaaja ei henkilökohtaisesti osallistu hovioikeuden pääkäsittelyyn herää myös kysymys siitä, mikä tai mitkä vastaajan henkilökohtaisesti antamista aikaisemmista kertomuksista voi muodostua lailliseksi oikeudenkäyntiaineistoksi hovioikeudessa. Tätä kysymystä ei kuitenkaan mietinnössä ole lainkaan pohdittu ja vaatii jatkoselvitystä.

Oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain ehdotetusta 8 luvun 3 §:stä ei ilmene sitä perusteluissa mainittua seikkaa, että ehdotetusta pääsäännöstä on säädetty poikkeuksia lain 8 luvun 11 ja 12 §:ssä. Pykälän ehdotetussa 2 ja 3 momenteissa taas käytetään sekä sanamuotoa "henkilökohtaisesti läsnä" että "läsnä". Kun perustelujen valossa läsnäololle ei momenteissa tarkoitettane säätää eri sisältöä, tulisi kirjoitustapaa yhtenäistää.

6. Videoyhteyden käyttö

Hovioikeus suhtautuu myönteisesti videoyhteyden käytön lisäämiselle. Jo eduskunnan käsittelyssä oleva käräjäoikeuksien ja niiden istuntopaikkojen vähentämiseen tähtäävä hallituksen esitys edellyttää, että oikeudenkäyntiin voidaan yhä enenevässä määrin osallistua videoyhteydellä.

Työryhmä esittää kuitenkin, että osallistuminen oikeudenkäyntiin videoyhteydellä ainakin osaksi edellyttäisi suostumusta. Hovioikeus pitää työryhmän esitystä tältä osin liian varovaisena. Voimassa olevan pakkokeinolain 3 luvun 6 §:n 4 momentti sisältää jo nyt laajemman mahdollisuuden kuulla vangittavaksi vaadittu henkilö videon välityksellä.

Työryhmän viittaamat ihmisoikeustuomioistuimen ratkaisut koskevat pääosin oikeudenkäyntiä muutoksenhakuasteessa ja vain ratkaisu Sakhnovskiy v. Venäjä sekä vastaajan suostumuksen hyväksyvä ratkaisu Hermi v. Italia ovat suuren jaoston ratkaisuja. Ensiksi mainitun ratkaisun kohdasta 96 ei liene vedettävissä pitkälle meneviä johtopäätöksiä siitä, millä edellytyksillä vastaajan kuuleminen videon välityksellä voisi olla ristiriidassa Euroopan ihmisoikeussopimuksen määräysten kanssa.

Ihmisoikeustuomioistuimen käytännössä hyväksyttävänä syinä pitämät seikat videon välityksellä oikeudenkäyntiin osallistumiselle, kuten vangin kuljettamiseen liittyvät turvallisuusriskit, yhteydenpidon estäminen, painostamisen estäminen, järjestyksen ylläpitäminen, rikosten estäminen sekä asianosaisten ja todistajien suojeleminen lienevät hyväksyttäviä syitä myös suomalaisen oikeudenkäynnin osalta. Videoyhteyden käyttäminen edellyttää tietenkin ihmisoikeustuomioistuimen toteamin tavoin, että puolustuksen oikeuksista, kuten vastaajan ja hänen avustajansa neuvottelumahdollisuuksista ja neuvottelusalaisuudesta, huolehditaan.

7. Muut ehdotukset

7.1. Pääkäsittelyn lykkääminen

Hovioikeus kannattaa pääkäsittelyn lykkäysten yhteenlasketulle ajalle asetetun ehdottoman aikarajan poistamista. Käsiteltävien asioiden tullessa yhä laajemmiksi ehdottoman 60 päivän aikarajan noudattaminen johtaa ristiriitaan muun ohessa vuosilomalainsäädännön kanssa.

7.2. Riita- ja rikosasioiden vireillepanoa ja valmistelua koskevat muutosehdotukset

Hovioikeus pitää esitettyjä muutoksia kannatettavina.

7.3. Ylimääräistä muutoksenhakua koskevat muutosehdotukset

Hovioikeudella ei tältä osin ole huomautettavaa työryhmän ehdotuksen osalta siltä osin kuin se koskee hovioikeudessa käsiteltäviä asioita.

Turussa, elokuun 29. päivänä 2017

Presidentti

Kenneth Nygård

Lausuntoluonnosta on käsitelty hovioikeuden johtoryhmässä 29. 8.2017